

Kuntien kulttuuritoiminta muutoksessa

Kulttuuriasiainneuvos Kirsi Kaunisharju
Kuntien kulttuuritoimintalaki uudistuu
24.1.2018, Kuopio

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Undervisnings- och kulturministeriet

Taustaa

- Kulttuurin merkitys on lisääntynyt paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti.
- Kulttuuripalveluilla on tärkeä merkitys omana kokonaisuutenaan kunnan toiminnassa.
- Ne eivät kuitenkaan ole irrallinen osa kuntien toiminnassa, vaan osa kunnan, sen asukkaiden ja muiden toimijoiden kokonaisuutta.
- Kulttuuripalveluiden nähdään muun muassa lisäävän asukkaiden hyvinvointia, osallistumista, aktiivisuutta sekä kuntien elinvoimaa ja vetovoimaa.
- Kuntien toimintaympäristö on muuttunut vuodesta 1992 lähtien ja muuttumassa → on tärkeää, että kulttuuripalvelut voidaan järjestää asukkaiden elämisen mahdollisuuksien ja elinvoimaisuuden näkökulmasta parhaalla mahdollisella tavalla.

Taustaa

- Perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeiden mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta ja kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.
- Perustuslain perusoikeussäännösten muuttamiseksi annetun hallituksen esityksen (309/1993 vp.) perustelujen mukaan julkisen vallan toimet, joilla edistetään yksilön mahdollisuuksia kehittää itseään, liittyvät paitsi opetukseen, myös esimerkiksi taiteelliseen toimintaan ja taiteesta nauttimiseen. Julkinen valta luo edellytyksiä yksilön mahdollisuudelle kehittää itseään muun muassa siten, että se ylläpitää ja tukee kulttuuritoimintaa. Itsensä kehittämisen mahdollisuus viittaa opetuksen ohella riittäviin kulttuuripalveluihin.

Taustaa

- Taustalla on myös Suomen ratifioima YK:n sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja siitä säädetty asetus koskien taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia. Asetuksen artikla 15 on kuntien kulttuuritoiminnan kannalta keskeinen, sillä sen mukaan yleissopimuksen sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden ottaa osaa kulttuurielämäänsä.
- Myös asetuksessa lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain (60/1991) 31 artiklassa sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämäänsä ja taiteisiin.

Nykyinen kuntien kulttuuritoiminnasta annettu laki (728/1992)

- Lain I §:n mukaan kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Kunnan tehtävänä on myös järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla.
- Kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan lain 2 §:n mukaan taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä.
- Lain 3 §:ssa säädetään valtionosuuksista ja valtionavustuksista.

Hallitusohjelma

- Kuntien toimintaa on muuttamassa vuoden 2020 alusta lähtien pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman rakenteelliset uudistukset, jotka tähtäävät julkisen talouden kestävyYTEEN.
- Kuntiin liittyviä hallitusohjelman rakenteellisia uudistuksia ovat mm.
 - Aluehallinnon uudistus
 - Tulevaisuuden kunta –hanke
 - Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus
 - Kuntien kustannusten karsiminen

Hallitusohjelma

- Tulevaisuuden kunnan päätehtävänä on huolehtia asukkaiden elämisen mahdollisuuksista ja yritysten sekä yhteisöjen elinvoimaisuudesta.
- Uudistusten myötä sivistyssektorista on muodostumassa yksi merkittävimpiä kuntien sektoreita.
- Kulttuuritoiminta on tärkeä osa sivistyssektoria.
- Kuntien velvoitteita ei olla lisäämässä.

Taustaa

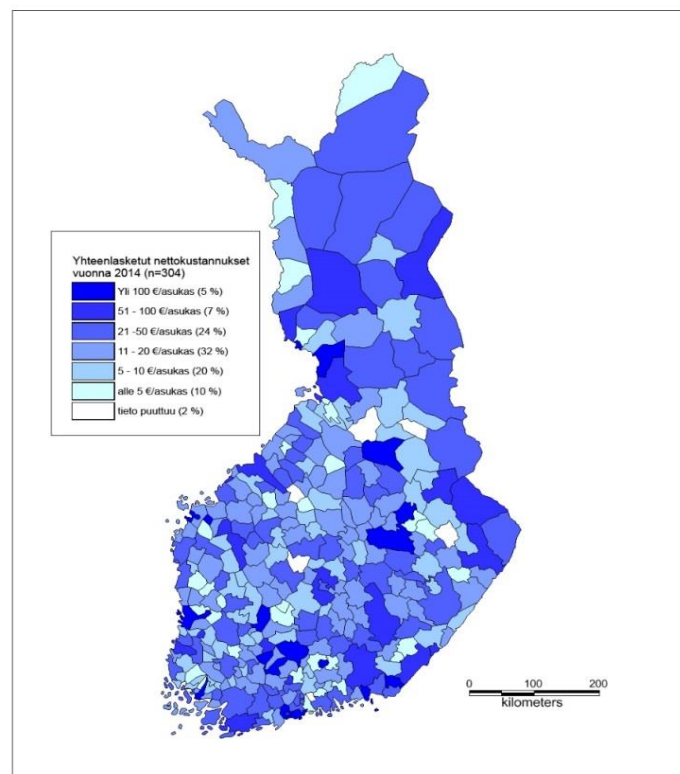
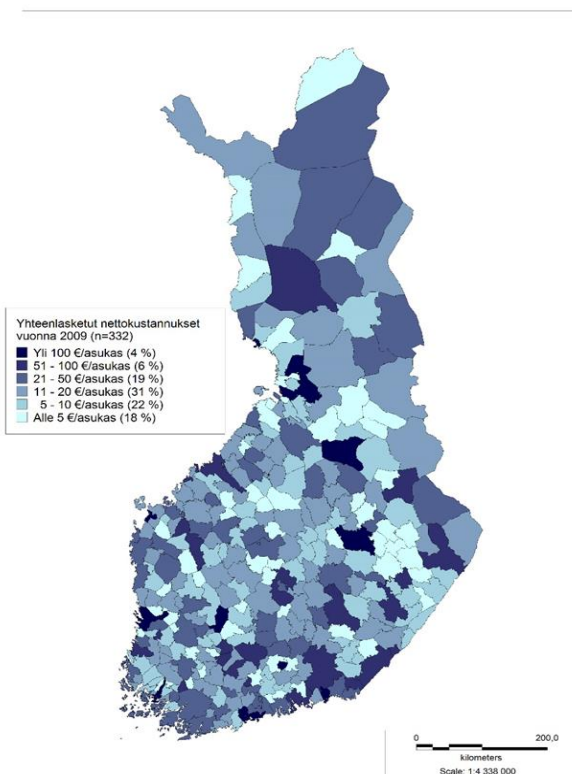
- Manner-Suomen kunnissa yleisen kulttuuritoimen käyttökustannukset olivat vuonna 2016 yhteensä 111 miljoonaa euroa.
- Yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset vaihtelivat kunnissa vuonna 2016 välillä 0–65.
- Kaupunkimaisissa kunnissa yleisen kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannukset asukasta kohti vuonna 2016 olivat 17 euroa/asukas, taajaan asutuissa kunnissa 15 euroa/asukas ja maaseutumaisissa kunnissa 12 euroa/asukas. Kaupunkimaisten kuntien yleisen kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksissa on tapahtunut suurin muutos, sillä vuonna 2014 nettokäyttökustannukset olivat 25 euroa/asukas.
- Pääkaupunkiseudulla ja maakuntien keskuskaupungeissa pääosa valtionosuuslaitoksista (museot, teatterit ja orkesterit).
- Pienemmissä kunnissa kulttuuripalvelut pääosin yleisen kulttuuritoiminnan ja osin harrastajatoiminnan kautta järjestettyjä (kirjastopalvelut joka kunnassa, mutta niitä tämä lakiuudistus ei koske).

Muutoksia vuodesta 1992

- Taustaa:
 - Kuntien määrä on vähentynyt noin 30 prosenttia
 - Vuonna 1992 oli 460 kuntaa → vuonna 2017 on 311 kuntaa
 - Kuntien keskimääräinen asukasmäärä on kasvanut
 - Vuonna 1992 asukasmäärä oli keskimäärin 10 989 asukasta. Vuonna 2015 se oli 17310 asukasta.
 - Kuntien eri sektorien, kuntien ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö on lisääntynyt
 - 1990-luvun laman seurauksena useat kunnat vähensivät yleisen kulttuuritoimen työntekijöitä: virat vähenivät vuodesta 1992 vuoteen 1996 liki 17 %. Eniten virkoja katosi alle 15 000 asukkaan kunnissa, joissa liki joka toisessa lakkautettiin kulttuurisihteerin virka.
 - 2000-luvun aikana useassa kunnassa tilanne on joko korjattu lamaa edeltävälle tasolle tai jopa sitä paremmaksi.
 - Noin 10 % kunnissa on henkilökuntaresurssi jäänyt lamavuosien tasolle ja lisäksi runsaassa 10 % kunnista tilanne on heikentynyt.
 - Digitalisaatio on muuttanut ja muuttaa toimintaa
 - Väestörakenteen muutokset;
 - yhtäältä väestörakenteen vanheneminen
 - toisaalta pitempi eliniän odote
 - maahanmuutto.

Kulttuuripalvelujen taloudelliset resurssit - Taloudellinen kehitys on erilaistunut

Yleisen kulttuuritoiminnan, museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan ja musiikkitoiminnan yhteenlasketut nettokustannukset

Kulttuuripalvelujen taloudelliset resurssit – kulttuuritoiminnan osuus kuntien käyttötaloudesta on laskenut

Vuosi	Osuus käyttötalouden käyttökustannuksista kunnissa yhteensä, %						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Yleisen kulttuuritoiminnan käyttökustannukset kunnissa	0,41	0,39	0,40	0,39	0,35	0,32	0,32
Museoiden, teattereiden ja orkestereiden käyttökustannukset kunnissa	0,77	0,79	0,79	0,79	0,76	0,75	0,75

Kulttuuripalveluiden riittävyys ja tyytyväisyys palveluihin

- Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen laatiman Aikuisten terveys-, hyvinvointi ja palvelututkimuksen (ATH) kaupunki-maaseutu -luokituksen mukaisessa tutkimuksessa kulttuuripalveluiden riittävydessä koettiin olevan eroja eri puolilla Suomea.
- Sisemmillä kaupunkialueilla riittävästi kulttuuripalveluita oli vuonna 2013 noin 90 prosentin mielestä, kun harvaan asutulla maaseudulla tätä mieltä oli noin 65 prosenttia.
- Aukkaat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä kulttuuripalveluihin.
- Suomen Kuntaliiton Arttu2-tutkimusohjelman kuntalaiskyselyn 2017 mukaan vastanneista 46 prosenttia oli käyttänyt kulttuuripalveluita viimeisen 12 kuukauden aikana.
- Kulttuuripalvelut oli hoidettu hyvin 53 prosentin mukaan.

Lain muutostarpeita

- Muutostarpeita
 - Nykyisessä kuntien kulttuuritoimintalaissa ei ole määritelty tavoitteita
 - Kulttuuritoiminnalle on laissa määritelmä, mutta sen ajantasaisuus tulisi tarkistaa
 - Tavoitteiden ja tehtävien ajantasainen määrittely tärkeää, jotta kulttuuri kuntien uudistuessa tasavertaisessa asemassa verrattuna muihin sivistystoimen ja kunnan keskeisiin osa-alueisiin verrattuna → vahvistaa sivistyspalveluiden kokonaisuutta.
 - Tavoitteiden määrittely tärkeää, jotta kunnat voivat asettaa oman kulttuuritoimintansa tavoitteet.
 - Henkilöstöä ja sen osaamista ei ole otettu huomioon nykyisessä laissa
 - Kulttuuripalveluiden arvioinnista ei ole säädetty
 - Poikkisektoraalisuuden, kuntien ja muiden toimijoiden yhteistyön, digitalisaation, asukkaiden osallistumisen jne. huomioon ottaminen

Työryhmän kokoonpano

Toimikausi 17.10.2017-30.9.2018

- Puheenjohtaja Johtaja Hannu Sulin, opetus- ja kulttuuriministeriö
- Jäsenet
- Kuntien edustajat
- Kulttuuripäällikkö Ann-Sofie Isaksson, Parainen
- Kunnanjohtaja Kimmo Kainulainen, Savitaipale
- Kirjasto- ja kulttuuripalvelupäällikkö Sanna Marin-Kainulainen, Iisalmi
- Kansalaisopiston rehtori Hannu Patamaa, Karstula
- Kulttuuritoimenjohtaja Sampo Purontaus, Kokkola
- Kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja Lauri Savisaari, Tampere
- Kulttuurijohtaja Risto Vuoria, Oulu
- Erityisasiantuntija Johanna Selkee, Suomen kuntaliitto
- Erityisasiantuntija Sari Ilmola, Taiteen edistämiskeskus
- Kulttuuriasiainneuvos Kirsi Kaunisharju, asiantuntijasihteeri, OKM
- Neuvotteleva virkamies Tuula Lybeck, asiantuntijasihteeri, OKM
- Pysyvä asiantuntija Minna Ruusuvirta, Cupore
- Leila Hohtari, tekninen sihteeri, OKM

Työryhmästä ja aikataulusta

- Työryhmän tehtävänä on laatia ehdotus kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain uudistamiseksi.
- Ehdotus laaditaan hallituksen esityksen muotoon.
- Keskeisenä tavoitteena on edistää kuntien kulttuuritoiminnan toimintaedellytyksiä, sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumisesta ja demokratiakehitystä sekä kuntien elinvoimaisuutta muuttuvassa toimintaympäristössä. Kuntien kulttuuritoimintalain lähtökohtana on kulttuuripalveluiden yhdenvertainen saatavuus.
- Aluetilaisuudet: 24.1.2018 Kuopio, 6.2.2018 Tampere, 7.2.2018 Oulu
- Tavoitteena on, että hallituksen esitys lähtee lausunnoille keväällä 2018, eduskuntakäsittelyyn syksyllä 2018.
- Uusi laki tulisi voimaan 1.1.2019 tai alkuvuodesta 2019.

Lisätietoja ja keskustelumahdollisuuksia:

- Hankeikkuna: <http://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM053:00/2017>
- Facebook: kuntienkulttuuritoimintalaki
<https://www.facebook.com/groups/1758039281164389/>
- #kuntienkulttuuritoimintalaki
- opetus- ja kulttuuriministeriön viranhaltijat: etunimi.sukunimi@minedu.fi

Muuta ajankohtaista:

- Taiteen ja kulttuurin alueelliset suuntaviivat ”Taide ja kulttuuri osana alueiden kehitystä” on valmistumassa
- Kulttuuripolitiikan strategiaan 2025 tukeutuen työryhmä esittää opetus- ja kulttuuriministeriön alueellisiksi suuntaviivoiksi kolmea strategista kehittämisehdotusta:
 - 1. Vahvistetaan luovia aloja ja kulttuuriyrittäjyyttä alueilla (Luova työ ja tuotanto)
 - 2. Parannetaan kulttuuripalveluiden saatavuutta alueellisesti ja paikallisesti (Osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin)
 - 3. Kehitetään alueellista tietoperustaa päätöksenteon tukena ja lisätään strategista yhteistyötä alueiden kanssa (Kulttuurin perusta ja jatkuvuus)

Kiitos!